

**ЗАСГИЙН ГАЗРААС БАТАЛСАН “АРЬС ШИР” ДЭД ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН БАЙДАЛД
ХИЙСЭН ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН**

2008.02.28

2007 оны жилийн эцсийн байдлаар

Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг Засгийн газрын 2006 оны 51 дүгээр тогтоолоор баталсан “Яам, аймаг, нийслэлийн засаг даргын тамгын газрын үйл ажиллагааны үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх журам”-ыг удирдлага болгож ХҮГ-аас гаргасан уг хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн тайлан, холбогдох статистик мэдээллүүдийг үндэслэн хийв.

Д.д	Хөтөлбөрийн агуулга	Гүйцэтгэл										
1	ЗГ-ын тогтоолын дугаар, огноо	Хөтөлбөрийг Засгийн газрын 2001.05.23-ний өдрийн 114 дүгээр тогтоолоор баталсан.										
2	Хөтөлбөр хэрэгжүүлж хугацаа	2001-2010 он										
3	Хөтөлбөрийн зорилго	Хөтөлбөрийн зорилго нь арьс, ширний үйлдвэрийн салбарын хөгжлийн эрхэм зорилго, хөгжлийн стратегитай уялдуулан хүч чадлын ашиглалтыг дэс дараатай нэмэгдүүлж, салбарын эдийн засгийн үр ашгийг дээшлүүлэхэд чиглэнэ.										
4	Хөтөлбөрийн зорилтууд /үе шатаар/	Зорилтууд	Хөтөлбөрийн зорилгыг хангахын тулд дараахь зорилтуудыг хэрэгжүүлнэ. Үүнд: а/ Түүхий эдийн чанарыг сайжруулах зорилгоор "Арьс, шир" дэд хөтөлбөрийг "Малын эрүүл мэнд", "Малын чанар, үржлийн ажил, үйлчилгээг сайжруулах" хөтөлбөрүүдтэй уялдуулан хэрэгжүүлэх; б/ Түүхий эд бэлтгэлийг ноос, ноолуур, мах боловсруулах салбарын үйлдвэрүүдтэй хоршин зохион байгуулж, Бөөний худалдаа сүлжээгээр түүхий эд бэлтгэх систем тогтоох; в/ Үйлдвэрүүдийн хүч чадлын ашиглалтыг дээшлүүлж, тогтвортой ажиллагааг хангах эрх зүй, эдийн засгийн таатай орчин бүрдүүлэх; г/ Салбарын үйлдвэрүүдийн менежментийг сайжруулах, техник, технологийг шинэчлэх, түүхий эдийн боловсруулалтын төвшинг дээшлүүлэх, бүтээгдэхүүний чанарыг олон улсын зах зээлийн шаардлагад нийцүүлэх замаар үйлдвэрлэл, экспортыг нэмэгдүүлж, салбарын өрсөлдөх чадварыг сайжруулах; д/ Байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд халгүй технологийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлж, экологийн цэвэр бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх.									
			2001 - 2003 он	Салбарын тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэж, боловсруулах үйлдвэрүүдийн хүч чадлын ашиглалтыг дээшлүүлэн үйлдвэрлэлийг хэвийн өсөлттэй явуулах нөхцлийг бүрдүүлэх.								
			2004 - 2006 он	Түүхий эд, хагас бэлэн бүтээгдэхүүний боловсруулалтын төвшинг ахиулж, эцсийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, экспортыг дэс дараатай нэмэгдүүлэх.								
			2007 - 2010 он	Арьс, ширэн түүхий эдийн нөөцийг бүрэн ашиглах, бүтээгдэхүүний чанарыг олон улсын зах зээлийн төвшинд хүргэх, байгаль орчинд халгүй технологийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлж, экологийн хувьд цэвэр бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх замаар өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, салбарын хөгжлийн стратегийн эрхэм зорилгыг хангах.								
5	Хүлээгдэж буй үр дүн	Хөтөлбөрийн нэг ба хоёрдугаар шатны зорилтыг хэрэгжүүлснээр дараахь үр дүнд хүрнэ. а/ арьс, ширний салбарын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл 2004 он гэхэд 1999 оныхоос дунджаар 24.0 хувиас доошгүй өсөх; б/ боловсруулсан арьс, шир, бэлэн бүтээгдэхүүний экспорт 2004 онд 1999 оныхоос 30, улсын нийт экспортод тус салбарын эзлэх хувь 38 хувиас доошгүйгээр тус тус нэмэгдэх; в/ боловсруулах үйлдвэрүүдийн хүч чадлын ашиглалт 27.6, эцсийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрүүдийн хүч чадлын ашиглалт 20.0 хувиар өсөж, салбарын хэмжээнд ажилгүйдэл 23.8 хувиар буурах.										
6	Зарцуулсан хөрөнгө	Төсөв /шаардагдах нийт зардал/	1420.9 сая төг									
		Гүйцэтгэл /өссөн дүнгээр/	41.0 сая төг /ШУТ-ийн сангаас/									
		тухайн жилд зарцуулсан	-									
7	Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үнэлгээ	Биелэлтийн хувь	Нийт	90	80	70	45	35-40	30	Дундаж		
		Хөтөлбөрийн I-II шатны зорилт	5	1	3	1				80%		
		Хөтөлбөрийн III шат 2007-2010 оны зорилт	5				1	4		40.3%		

8	Шалгуур үзүүлэлтийн гүйцэтгэл	Төлөвлөсөн	Гүйцэтгэл	Хувь
	-	-	-	-
9	<p>Хөтөлбөрийн хэрэгжилт</p> <p>1. Түүхий эдийн чанарыг сайжруулах зорилтын хүрээнд 2 арга хэмжээ төлөвлөсөн.</p> <p><i>2010 онд хүрэх үр дүнтэй харьцуулахад 2007 онд хэрэгжилтийн явц нь дунджаар 40 хувьтай байна</i></p> <p>2. Түүхий эд бэлтгэлийг мах боловсруулах үйлдвэрүүдтэй хоршин зохион байгуулах, бөөний худалдааны сүлжээгээр түүхий эд бэлтгэх систем тогтоох зорилтын хүрээнд зорилтын хүрээнд 2 арга хэмжээ төлөвлөсөн.</p> <p><i>2010 онд хүрэх үр дүнтэй харьцуулахад 2007 онд хэрэгжилтийн явц нь дунджаар 40 хувьтай байна</i></p> <p>3. Үйлдвэрүүдийн хүч чадлын ашиглалтыг дээшлүүлж, тогтвортой ажиллагааг хангах эрх зүй, эдийн засгийн таатай орчин бүрдүүлэх зорилтын хүрээнд 2 арга хэмжээ төлөвлөсөн.</p>	<p>Засгийн газрын 2001 оны 114 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Хөтөлбөрөөр хэрэгжүүлэх арга хэмжээний чиглэл”-ийн арга хэмжээ тус бүрийн хэрэгжилтийг үндэслэн хяналт-шинжилгээг хийв.</p> <p>I, II шатанд - 80%</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зорилтын хүрээнд Багахангайн мах боловсруулах үйлдвэр, “Дархан мах экспо” ХК-д 1550 сая төгрөгийн эргэлтийн хөрөнгийн зээл олгуулан, орон нутгаас мах, арьс шир бэлтгэх үйл ажиллагааг зохион байгуулсан. - Түүхий эдийн захын стандартыг батлан мөрдүүлж, захуудад аттестатчилал явуулжээ. - “Арьс, ширний анхан шатны тордолтын сургалт, судалгаа” төслийг “Бөөний худалдааны сүлжээ (БХС)” хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэхээр хэрэгжүүлэгч-компаниудтай гэрээ байгуулсан. Үүний үр дүнд 2004 оны жилийн эцсийн байдлаар 11 аймагт өссөн дүнгээр 2526.9 сая төгрөгийн ноос, ноолуур, арьс шир зэрэг түүхий эд бэлтгэсэн байна. <p>III шатанд</p> <p>а. Түүхий эдийн бэлтгэлийн стандартыг сурталчилах./2007-2010/</p> <ul style="list-style-type: none"> - “Үйлдвэр худалдааны салбарын бодлого, ажлын байр, цаашдын зорилт” улсын зөвлөгөөнд оролцогчдод түүхий эдийн бэлтгэлийн стандартын талаар мэдээлэл өгсөн. ХШҮ - 30% б. Түүхий эдийн захын үйл ажиллагаанд аттестатчилал явуулах - ҮХЯ-ны ТНБД-ын 2007 оны 178 тоот тушаалаар Ажлын хэсэг байгуулж, түүхий эдийн захын үйл ажиллагаанд шалгалт явуулж, цаашид авах арга хэмжээний талаар мэргэжлийн хяналтын байцаагчдын дүгнэлт гаргуулаад байна. ХШҮ - 50% <p>I, II шатанд - 70%</p> <ul style="list-style-type: none"> - “Арьс, ширний анхан шатны тордолтын сургалт, судалгаа” төслийг “Бөөний худалдааны сүлжээ (БХС)” хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэхээр хэрэгжүүлэгч-компаниудтай гэрээ байгуулсан. Гэвч 2005 оны эхний хагас жилийн урьдчилсан гүйцэтгэлээр “БХС” хөтөлбөр хэрэгжүүлж байгаа 5 аймагт 1020.5 сая төгрөгийн ноос, ноолуур, арьс шир зэрэг түүхий эд бэлтгэсэн байна. - Арьс, ширний бэлтгэлийн стандартуудыг хянаж шинэчилжээ. “Дархан мах экспо”, “Мах импекс” компаниуд зарим арьс, шир боловсруулах үйлдвэрүүдтэй түүхий эд нийлүүлэх гэрээ байгуулан ажиллаж байна. “Хөдөө худалдаа” төслийг “Бөөний худалдааны сүлжээ” хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлж байна. <p>III шатанд</p> <p>а. Бөөний худалдааны сүлжээний түшиц компаниудын ҮХ-ны сайдтай байгуулсан гэрээний хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх; /2007-2008/</p> <ul style="list-style-type: none"> - Дорноговь аймагт бөөний худалдааны сүлжээний үйл ажиллагаа эрхэлдэг “Амт трейд” ХХК түүхий эд худалдан авалтанд нийт 222.5 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийсэн бөгөөд 6000 ширхэг арьс ширийг дотоодын зах зээлд бэлтгэн нийлүүлсэн байна. ХШҮ - 30% <p>б. Мах боловсруулах үйлдвэрүүдтэй арьс шир боловсруулах үйлдвэрүүдийг хоршин ажиллах механизм бүрдүүлэх; /2007-2010/</p> <ul style="list-style-type: none"> - “Мах импекс”, “Мах маркет” компаниудын мах боловсруулах үйлдвэрүүд “Дархан Нэхий” зэрэг арьс шир боловсруулах үйлдвэрүүдтэй түүхий эд худалдах, худалдан авах гэрээтэй ажилладаг. - “Мянган малчдын зөвлөгөөн”-д арьс шир боловсруулах үйлдвэрийг төлөөлүүлж, үйл ажиллагаа, түүхий эдийн чанар, малчид, мах боловсруулах үйлдвэр, арьс шир боловсруулах үйлдвэрүүд хоршин ажиллах боломжийн талаар илтгэл, мэдээлэл хэлэлцүүлэв. ХШҮ - 50% 		
		-	-	-

	<p>2010 онд хүрэх үр дүнтэй харьцуулахад 2007 онд хэрэгжилтийн явц нь дунджаар 40 хувьтай байна</p>	<p>бол 2005 онд 66 болж өссөн. Эдгээрээс 38 нь тасралтгүй үйл ажиллагаа явуулж байна.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1999 онд сул зогсож байсан Дарханы нэхий эдлэлийн үйлдвэрийн хүч чадлын ашиглалт 40.0 хувьд, хүч чадлынхаа 1.9 хувийг ашиглаж байсан “Булигаар” ХК-ийн хүч чадлын ашиглалт 34.0 хувьд, хүч чадлынхаа 0.2 хувийг ашиглаж байсан “Монгол шевро” ХК-ийн хүч чадлын ашиглалт 15.0 хувьд тус тус хүрчээ. - Туркийн “ЭКСИМ” банкны зээлээр арьс ширний үйлдвэрийн парк байгуулах төслийг хэрэгжүүлэхээр Засгийн газар хоорондын комисс “...ойлголцлын баримт бичигт” гарын үсэг зурсан. - Арьс ширний үйлдвэр технологийн паркийн эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх зорилгоор “Үйлдвэрлэл технологийн эрх зүйн байдлын тухай” хуулийн төслийг боловсруулж Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж УИХ-д өргөн барихаар зохих журмын дагуу бэлтгэж байна. <p>III шатанд</p> <p>а. Хууль тогтоомж, стандарт, дүрэм, журам, хууль, эрх зүйн мэдээлэл, зөвлөлгөө өгөх үйлчилгээнд хамруулах, /2007-2010/;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Салбарын үйлдвэр аж ахуйн нэгжүүдийн хүсэлтээр хууль тогтоомж, хууль, эрх зүйн мэдээлэл, зөвлөлгөө өгч байна. 2007 онд давхардсан тоогоор 264 аж ахуйн нэгж, 68 хүнд албан бичгээр болон амаар зөвлөгөө өгсөн. ХШҮ - 50% <p>б. Үйлдвэрлэлийн тогтвортой ажиллагааг хангахад нөлөөлөх хүчин зүйлүүдийн судалгаа хийх, /2007/;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Үйлдвэрлэлийн тогтвортой ажиллагааг хангахад нөлөөлөх хүчин зүйлүүдийн судалгаа хийх бэлтгэл ажлуудыг зохион байгуулж байна. - Арьс ширний үйлдвэрлэлийн цогцолборын хүрээнд арьс ширний судалгаа туршилтын үндсэн чиглэлийн талаар салбарын инженер, эрдэмтэдтэй ярилцлага зохион байгуулж, “Арьс ширний үйлдвэрлэлийн чиг хандлага ” сэдэвт илтгэлийг хэлэлцүүлэв. ХШҮ - 30%
<p>4. Салбарын үйлдвэрүүдийн менежментийг сайжруулах, техник, технологийг шинэчлэх, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх зорилтын хүрээнд 4 арга хэмжээ төлөвлөсөн.</p> <p>2010 онд хүрэх үр дүнтэй харьцуулахад 2007 онд хэрэгжилтийн явц нь дунджаар 45 хувьтай байна.</p>		<p>I, II шатанд - 80%</p> <ul style="list-style-type: none"> - “Үйлдвэрийн газрын өөрчлөн байгуулалт” төслийн I-II шатанд “Дархан нэхий” компанийн боловсруулах үйлдвэрт “менежмент, технологийн шинэчлэл” төслийг амжилттай хэрэгжүүлсэн. Уг төслийн II шатанд “Булигаар”, “Шевро”, “Сутайн дэвшил” зэрэг 8 аж ахуйн нэгж хамрагдан шинэ технологи нэвтрүүлэх туршилт судалгаа хийж байна. - 2006 оны эхний хагас жилийн байдлаар Италийн хөрөнгө оруулалтаар хоногт 182 хос гутал үйдвэрлэх хүч чадалтай үйлдвэр ашиглалтад оруулж, 300 хүнийг ажлын байртай болгоод байна. - “Армона” корпорацийн Арьс судлалын эрдэм шинжилгээний төвд ШУТ-ийн сангийн хөрөнгийн эх үүсвэрээр “Арьс, ширэн түүхий эдийн бүтэц, шинж чанарын онцлогт зохицсон, байгаль орчинд халгүй технологи бий болгох” төслүүдийг боловсруулан хэрэгжүүлж байна. - Арьс, ширэн түүхий эдийн бэлтгэл, аргачлалын 5 стандартыг шинээр боловсруулж, 34 стандартыг хянан шинэчилж батлуулаад мөрдөж байна. - Салбарын үйлдвэрүүдийг үзэсгэлэн яармагт жил бүр оролцуулж байгаа. Үүний үр дүнд үйлдвэрүүд түншийн харилцаа тогтоож бүтээгдэхүүнээ сурталчилах, экспортлох, химийн материал, тоног төхөөрөмж, сэлбэг импортлох гэрээ байгуулан ажиллаж байна. - 2006 оны эхний хагас жилд тус яамны Хөнгөн үйлдвэрийн газраас “Арьс ширний үйлдвэрлэлийн цогцолбор төсөл”-ийн үзэл баримтлалыг боловсруулж, Үйлдвэр, худалдааны сайдын зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцүүлсэн. Одоогийн байдлаар сайдын өгсөн санал чиглэлийг уг төсөлд тусгаж, Засгийн газрын гишүүдэд танилцуулсан. <p>III шатанд</p> <p>а. Салбарын зарим үйлдвэрүүдийн менежментийг сайжруулах, техник технологийн чиглэлээр сургалт семинар, зөвлөлгөөн зохион байгуулах; /2007-2008/</p> <ul style="list-style-type: none"> - Салбарын зарим үйлдвэрүүдийн менежментийг сайжруулах, техник технологийн чиглэлээр эхний хагас жилд 1 сургалт семинар, 1 зөвлөлгөөн зохион байгууллаа. “Арьс ширний үйлдвэрлэлийн салбарын чанарын хяналт”, “Итгэмжлэгдсэн лабораторийн чадавхийг бэхжүүлэх нь” сэдэвт олон улсын семинариудад салбарын эрдэм шинжилгээний төвийн төлөөлөгчдийг оролцуулж, үнэ төлбөргүй сургалтад хамрууллаа. Мөн Арьс ширний үйлдвэрлэлийн салбарт нэвтрүүлэх эко-технологи сургалт семинар 1 удаа,

		<p>“Арьс ширний салбарын хөдөлмөр хамгаалал, эрүүл ахуйн асуудалд” сургалт семинар 1 удаа, Арьс ширний үйлдвэрлэлийн салбарт хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудлаар 1 удаа, Үйлдвэрлэл технологийн паркийн асуудлаар 2 удаа зохион байгуулж, үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг хамруулав. ХШҮ - 50%</p> <p>б. мэргэжилтэй ажилчин бэлтгэх давтан сургах тогтолцоо бүрдүүлэх, сургалтыг эрчимжүүлэх; /2007-2008/</p> <ul style="list-style-type: none"> - “Арьс ширний үйлдвэрийн салбарт мэргэжилтэй ажилчин бэлтгэх давтан сургах тогтолцоо бүрдүүлэх, сургалтыг эрчимжүүлэх хэрэгцээ” сэдэвт илтгэлийг хэлэлцүүлэв. - ҮАБЗ-д “Арьс ширний салбарын өнөөгийн байдал, тулгамдсан асуудлууд, шийдвэрлэх арга зам”-ын талаар танилцуулга, шийдвэрийн төслийг хүргүүлсний дүнд мэргэжилтэй ажилчин бэлтгэх давтан сургах тогтолцоо бүрдүүлэх, сургалтыг эрчимжүүлэх асуудлаар ЗГ-ын 2007 оны 9-р сарын 19-ний өдрийн хуралдааны 44-р тэмдэглэл гарсан болно. ХШҮ - 30% <p>в. салбарын үйлдвэрүүд техник технологи шинэчлэх төсөл хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх; /2007-2010/</p> <ul style="list-style-type: none"> - Салбарын үйлдвэрүүд техник технологио шинэчлэх төсөл хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор “Чингисийн чулуу”, “Дархан Нэхий”, “Армоно” корпораци, “Харгиа” ХК-иудын техник технологио шинэчлэх төслийг боловсруулахад нь дэмжлэг үзүүлж, олон улсын хамтын ажиллагааны шугамаар хэрэгжүүлэхээр хандаад байна. “Арьс ширний үйлдвэрүүдийн технологийн хаягдал усыг цэвэрлэх байгууламж”-ийг шинээр барьж байгуулах талаар Чех улсын Акваконсалтинг консорциумын ажилтнуудтай хийх уулзалтыг зохион байгуулж, цэвэрлэх байгууламжийн талаар тэдний хүссэн мэдээллүүдийг бэлтгэж өгөв. Одоогоор “Дархан нэхий” ХК-ийн Үйлдвэрийн хаягдал цэвэрлэх байгууламжийн төсөл Чех улсын буцалтгүй тусламжийн хүрээнд хэрэгжиж эхлээд байна. ХШҮ - 50% <p>г. өрсөлдөх чадвараа дээшлүүлэх, шинэ зах зээлд гарахад нь таатай нөхцөл бүрдүүлэх; /2007-2010/</p> <ul style="list-style-type: none"> - Салбарын үйлдвэрүүдийг өрсөлдөх чадвараа дээшлүүлэх, шинэ зах зээлд гарахад нь таатай нөхцөл бүрдүүлэх ажлын хүрээнд Европын холбооны Тарифын хөнгөлөлтийн ерөнхий систем, Бараа бүтээгдэхүүнийг газарзүйн заалтад хамруулах чиглэлээр сургалт семинар зохион байгуулж салбарын үйлдвэрлэгчдийг өргөн хамрууллаа. - “Монголд үйлдвэрлэв”, “Арьс ширэн эдлэл-2007” үзэсгэлэн худалдааг тус тус зохион байгуулж, салбарын үйлдвэрлэгчдийн бүтээгдэхүүнийг сурталчлан, тэргүүний зохион бүтээгч, үйлдвэрлэгчдийг шагнаж урамшууллаа. ХШҮ - 50%
	<p>5. Байгаль орчин хүний эрүүл мэндэд халгүй технологийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх зорилтын хүрээнд</p> <p><i>3 арга хэмжээ төлөвлөсөн.</i></p> <p><i>2010 онд хүрэх үр дүнтэй харьцуулахад 2007 онд хэрэгжилтийн явц нь дунджаар 36.7 хувьтай байна.</i></p>	<p>I, II шатанд - 80%</p> <ul style="list-style-type: none"> - Цэвэр үйлдвэрлэлийг нэвтрүүлэх “Туул-21” төсөлд “Монгол шевро”, “Дархан нэхий” ХК-уудыг хамруулан цэвэр үйлдвэрлэлийн үнэлгээний завсрын тайланг гаргаж, арьс шир боловсруулах үйлдвэрүүдэд Цэвэр үйлдвэрлэлийн зарчмыг нэвтрүүлээд байна. Үйлдвэр, худалдааны яам, Байгаль орчны яам хамтран МХАҮТанхим дээр “Цэвэр үйлдвэрлэлийг дэмжих төв”-ийг байгуулсан бөгөөд холбогдох судалгаа, шинжилгээний байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, 2006 оны байдлаар шинээр 2-3 үйлдвэрт цэвэр үйлдвэрлэлийн механизмыг хэрэгжүүлэх үнэлгээг хийж байна. - Мэргэжлийн улсын хяналтын газартай хамтран ажилласны үр дүнд 2000 оны төвшинтэй харьцуулбал арьс ширний үйлдвэрүүдэд ажлын байрны эрүүл ахуй, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын стандартыг мөрдүүлэх ажилд ахиц өөрчлөлт гарч байна. “Арьс шир, үслэг боловсруулах үйлдвэрт тавигдах ерөнхий шаардлага” стандартыг боловсруулж батлуулав. 2006 оны байдлаар, Үйлдвэр, худалдааны яамны Хөнгөн үйлдвэрийн газар, Улсын мэргэжлийн хяналтын газартай хамтран, MNS-5480:2005 стандартын хэрэгжилтийн төвшинг тогтоох улсын үзлэгийг хангалттай сайн зохион байгуулсан. Улсын хэмжээнд 2006 оны байдлаар арьс шир боловсруулах нийт 38 үйлдвэр байгаа бөгөөд үүнээс 33 үйлдвэр уг үзлэгт хамрагдсан. Эдгээр үйлдвэрүүдийн 76 хувь нь мэргэжлийн технологич инженергүй байна. Эндээс арьс ширний ихэнх үйлдвэрүүдийг мэргэжлийн бус хүмүүс удирдан явуулж байна гэсэн дүгнэлт гарч байна. Стандартын үзүүлэлтийн хэрэгжилт нь дундаж төвшин 59.1 хувьтай гарч “хангалттай биш” байна. Үүнээс 5 үйлдвэр 90 хувиас дээш, 16 үйлдвэр 50-89 хувь, 12 үйлдвэр 50-аас доош хувьтай байна.

		<p><i>III шатанд</i></p> <p>а. Цэвэр үйлдвэрлэлийн механизмыг салбарын боловсруулах үйлдвэрүүдэд нэвтрүүлэх; /2007-2010/</p> <ul style="list-style-type: none"> - Цэвэр үйлдвэрлэлийн механизмыг танилцуулах, нэвтрүүлэх арга зам, боломжийн талаар сургалт семинар зохион байгуулж, арьс шир боловсруулах үйлдвэрүүдийг бүрэн хамруулсан. Салбарын 5 үйлдвэрт цэвэр үйлдвэрлэлийн үнэлгээг явуулж, цэвэр үйлдвэрлэлийн механизмыг нэвтрүүлснээр эдийн засгийн үр ашиг гарсан төдийгүй үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн сэтгэлгээнд ч эерэг өөрчлөлт гарлаа. ХШҮ - 30% <p>б. Технологи дамжуулах төвийг байгуулж үйл ажиллагааг эхлүүлэх; /2007-2008/</p> <ul style="list-style-type: none"> - Эко-технологийн мэдээллийн санг бүрдүүлж, боломжит мэдээллүүдийг үйлдвэрлэгчид, бизнес эрхлэгчид, судлаач, оюутнуудад түгээж байна. Санхүүгийн асуудал шийдвэрлэгдээгүй тул Технологи дамжуулах төвийг хараахан байгуулаагүй байна. ХШҮ – 30% <p>в. Цэвэр үйлдвэрлэлийн үнэлгээ явуулж, байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд халгүй технологи нэвтрүүлснээр эдийн засгийн үр ашиг бий болгох загвар гаргах; /2007-2008/</p> <ul style="list-style-type: none"> - “Арьс шир боловсруулах эко-технологи”, “Арьс ширний үйлдвэрийн ажиллагсадын эрүүл мэндийн эрсдлийн судалгаа” сэдэвт онол практикийн бага хурлуудыг зохион байгуулж, асуудалд холбогдох илтгэлийг салбарын үйлдвэрлэл эрхлэгч менежерүүд, бизнесменүүдэд хэлэлцүүлэв. - НҮБ-аас эрхлэн хэвлүүлсэн “Арьс ширний үйлдвэрийн хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн шаардлага” номыг орчуулж, хэвлэлийн эхийг бэлтгээд байна. - “Цэвэр үйлдвэрлэл, эрүүл ажлын байр” уралдааныг салбарын үйлдвэрүүдийн дунд зарлаж, явцын дунд сургалт, зөвлөгөө өгч, үйл ажиллагаанд нь дэмжлэг үзүүлж байна. - “Байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд халгүй технологи нэвтрүүлснээр эдийн засгийн үр ашиг бий болгох загвар” төсөл хэрэгжүүлэх ажлын багийг бүрдүүлэхээр мэргэжилтнүүдтэй санал солилцож байна. ХШҮ - 50%
10	<p><i>Дүгнэлт /ололт, дутагдал, анхаарах асуудлууд/</i></p>	<p>“Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний чиглэл”-д тусгагдсан 5 зорилтын 13 арга хэмжээ төлөвлөгджээ. Хөтөлбөрийн эхний 2 шатны хэрэгжилт 2006 оны эцсийн байдлаар дунджаар 80 хувьтай байсан.</p> <p>Гуравдугаар шатанд хөтөлбөрийн зорилтын арга хэмжээнүүдийн хэрэгжилт 2007 оны жилийн эцсийн байдлаар дунджаар 40.3 хувьтай дүгнэгдэж байна.</p> <p>Хөтөлбөрийн эхний шатуудад арьс, ширний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, эдийн засгийн үр ашгийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн эрх зүйн таатай орчин бүрдүүлж байна. Засгийн газрын 2003 оны 188, УИХ-ын 2003 оны 54 дүгээр тогтоолуудаар орон нутагт үйлдвэрлэл хөгжүүлэх чиглэлийг баталсан. Арьс ширний үйлдвэрлэлийн цогцолбор төсөл”-ийн үзэл баримтлалыг боловсруулж, Засгийн газрын гишүүдэд танилцуулсан.</p> <p>Арьс, ширэн эдлэлийн жижиг, дунд үйлдвэрлэгчдэд санхүү, зээл, татвараар дэмжлэг үзүүлж байна. “Аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хууль”-д нэмэлт өөрчлөлт оруулсан. Мөн арьс, ширэн түүхий эдийн бэлтгэл, аргачлалын стандартуудыг шинээр боловсруулах, хянан шинэчилж батлуулан мөрдөн ажиллаж байна. Уг стандартуудыг хэрэглэгчдэд сурталчлах ажил хангалтгүй байна. Мөн түүхий эд бэлтгэх систем тогтоох ажил зогсонги байдалтай байна.</p> <p>Үйлдвэрлэлийн тогтвортой ажиллагааг хангахад нөлөөлөх хүчин зүйлүүдийн судалгааны ажлын бэлтгэл ажлууд хийгдэж байна.</p> <p>Салбарын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, экспортыг нэмэгдүүлэхэд санхүү, зээл, татвар, даатгалаар дэмжих эрх зүйн орчин бий болсон ч эдгээр үйлчилгээ нь хүртээмж бага байна.</p> <p><u>Үр дүнгийн статистик үзүүлэлт:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Арьс, ширний салбарын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл 2007 онд 2006 оныхоос 30 орчим хувь өсчээ. 2007 оны урьдчилсан байдлаар арьс, ширэн гутлын үйлдвэрлэл 4 дахин, гадуур хувцасны үйлдвэрлэл 2 дахин өссөн байна. - Боловсруулсан арьс, шир, бэлэн бүтээгдэхүүний экспорт 2007 онд 2006 оныхоос 0.8 хувь буурч, нийт экспортод тус салбар нь 2 хувийг эзэлж байна. - Уг салбарт ажиллагсдын тоо 2005 онд 11029.0, 2006 онд 4908.0, 2007 онд 4669.0 болж, өмнөх оныхоос 2006 онд 55 хувиар, 2007 онд 4.8 хувиар буурчээ.

11	<i>Хүлээгдэж буй үр дүндээ хүрээгүй бол шалтгаан, нөлөөлсөн хүчин зүйлс, гарсан гажуудал</i>	<p>- Салбарын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, экспортыг нэмэгдүүлэхэд санхүү, зээл, татвар, даатгалаар дэмжих эрх зүйн орчин бий болсон ч эдгээр үйлчилгээг ЖДҮ-лэгчдэд хүртээмжтэй хүргэхэд дэмжлэг үзүүлэх нь зүйтэй.</p> <p>- Засгийн газрын 2001 оны 114 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Арьс, шир дэд хөтөлбөрөөр хэрэгжүүлэх арга хэмжээ”-ний 2001-2004 оны төлөвлөгөөнд тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх хөрөнгийн эх үүсвэрийг улсын төсөв болон бусад эх үүсвэрээс олгох асуудлыг шийдвэрлээгүй.</p>
12	<i>Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд оролцогч талуудын талаархи үнэлгээ</i>	Холбогдох “аж ахуйн нэгжүүдийн хооронд стратегийн түншлэл-холбоо” тогтоож ажиллах асуудлыг судлан, Засгийн газар, яамд, холбогдох үйлдвэр, хоршоо, мэргэжлийн холбоо, орон нутгийн төрийн захиргааны байгууллага хамтын ажиллагаа, оролцоог улам сайжруулж чадвал илүү үр дүнд хүрэх боломжтой.
13	<i>Хөтөлбөрийн талаархи яамны санал</i>	<p>Зөвлөмж:</p> <p>- Хөтөлбөрийн 3 дугаар үе шатны зорилтыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний арга хэмжээ бүрийн үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлтийг тодотгох, хэрэгжилтийг хангахад шаардагдах санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тухай бүр гаргуулах асуудлыг Сангийн яам, Засгийн газарт оруулж дэмжлэг авах;</p> <p>- Түүхий эд бэлтгэлийн системийг боловсронгуй болгох, арьс шир экспортлоход мөрдөж буй техникийн зохицуулалтыг шинэчлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх,</p> <p>- Үйлдвэрлэлийн тогтвортой ажиллагааг хангахад нөлөөлөх хүчин зүйлүүдийн судалгаа хийх арга хэмжээний хэрэгжилт бэлтгэл шатанд байгаад анхаарах;</p> <p>- Арьс шир боловсруулах үйлдвэрлэл эрхэлж буй аж ахуйн нэгжүүдэд технологийн төвшний үнэлгээ хийх, цэвэр үйлдвэрлэлийн технологи нэвтрүүлэх төсөл боловсруулан хэрэгжүүлэх, цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэхэд дорвитой арга хэмжээ авах.</p>

Танилцсан:

МХШҮХ-ийн дарга

Ц.Мэнд-Амар

Хяналт-шинжилгээний үнэлгээ, зөвлөмж өгсөн:

МХШҮХ-ийн ахлах мэргэжилтэн

Д. Алтанлит